

**Національна спілка
краєзнавців України:
панорама
сучасного життя**

Олександр Гончаров (м. Київ)

«Києвознавчі читання» в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка

27 березня 2014 р. на історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти», присвячена 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського. Організатори конференції: Київський національний університет імені Тараса Шевченка (кафедра етнології та краєзнавства) та Національна спілка краєзнавців України (Київська міська організація). Слід зазначити, що саме традиції тісної співпраці цих інституцій дозволили залучити значну кількість представників наукової і культурної громадськості до участі у конференції, яка вперше з такої тематики проводилась в рамках Університету і Спілки. У заході взяли участь більше ста осіб. Серед них відомі вчені, співробітники наукових установ та викладачі вищих навчальних закладів, зокрема, 65 викладачів, аспірантів та студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 20 співробітників Національної академії наук України. Близько третини учасників конференції – члени Національної спілки краєзнавців України.

Науковий форум розглянув широку киевознавчу тематику, пов'язану з київською Шевченкіаною; діяльністю наукових установ, на-

вчальних закладів та наукових товариств, окремих дослідників у галузі киевознавства. В центрі уваги були проблеми топоніміки, адміністративно-територіального устрою, соціально-економічного розвитку та розвитку науки, освіти, культури й мистецтва Києва; питання духовності, повсякденного життя киян.

Пленарне засідання відкрив і вів завідувач кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор *В.П. Капелюшний*. З вітальним словом до учасників конференції звернувся проректор з наукової роботи університету, доктор геологічних наук, професор *С.А. Вишва*. Він, зокрема, передав учасникам конференції теплі вітання від ректора університету Героя України, доктора філософських наук, професора, академіка НАН України та НАПН України *Л.В. Губерського* і побажав учасникам наукового форуму успішної роботи. Учасників заходу також привітали: *Агнешка Матусяк* – завідувачка відділу україністики Інституту філології Вроцлавського університету, доктор філології, професор (Польща); *Я.М. Шибанов* – начальник відділу з суспільно-політичних питань управління з питань внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю Департаменту суспільних комунікацій Київської міської державної адміністрації.

Президія конференції: О. Гончаров, В. Капелюшний, С. Вишва, А. Матусяк, О. Реєнт, Я. Шибанов

О. Реєнт

Доповіддю «Проблеми киевознавства» розпочав пленарне засідання О.П. Реєнт – заступник директора з наукової роботи Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор, голова Національної спілки краєзнавців України. Він ознайомив учасників конференції з останніми ініціативами та проектами Національної спілки краєзнавців України та порушив низку актуальних питань, пов'язаних з розвитком киевознавства, зокрема необхідністю оновлення багатотомної «Історії Києва», створення «Енциклопедії Києва». Йшлося також про нагальну потребу посилення державного та громадського контролю за станом охорони історико-культурного надбання Києва, забезпечення музеїв міста належними приміщеннями тощо.

О. Комаренко

Внесок вчених історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка у розвиток киевознавства на сучасному етапі висвітлив заступник декана факультету з наукової роботи, кандидат історичних наук, доцент О.Ю. Комаренко. У доповіді було зазначено, що викладачами історичного факультету видана значна кількість наукових статей та книг, навчальних посібників, довідників, в яких відображені різноманітні аспекти історії Києва, історія структурних підрозділів та діяльність видатних учених університету.

О. Гончаров

Про роботу Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України в галузі киевознавства (2008-2013 рр.) розповів О.П. Гончаров – кандидат історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

голова правління Київської міської організації НСКУ. Він також висловив пропозиції, які могли б сприяти подальшому розвитку киевознавства, зокрема, започаткувати науково-популярний журнал з киевознавства, заснувати киевознавчу премію імені Максима Берлінського.

З доповіддю «Тарас Шевченко і Київський університет» виступив доктор історичних наук, професор, директор Музею історії університету І.К. Патрисяк. Він розповів про перебування Т. Шевченка у Києві, детально зупинився на його діяльності в період роботи в Археографічній комісії.

І. Патрисяк

На трагічні факти із життя столиці воєнної доби та необхідність правдивого висвітлення цього періоду звернув увагу слухачів у доповіді «Київ воєнної доби: повсякдення і стратегії виживання» завідувач відділу історії України

О. Лисенко

періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор О.Є. Лисенко.

М. Железняк

Про наукові і навчальні заклади Києва як осередки енциклопедичної справи в Україні йшлося у виступі М.Г. Железняка – кандидата філологічних наук, в.о. директора Інституту енциклопедичних досліджень НАН України.

Цікавими були також повідомлення на пленарному засіданні. Н.О. Горська – головний бібліотекар відділу стародрукованих, рідкісних та цінних книг Національної історичної бібліотеки України – розповіла про авторські інскрипти на книгах М.Ф. Берлінського та М.О. Максимовича (з колекції Національної

історичної бібліотеки України). Окрім того, головний бібліограф науково-бібліографічного відділу бібліотеки К. Русанівський представив бібліографічний проект «Історична Шевченкіана».

На проблемі увічнення пам'яті жертв політичних репресій у м. Києві (1919-1941 рр.) акцентував увагу учасників форуму кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, керівник редакційно-видавничої групи «Реабілітовані історією» (м. Київ) *О.Г. Бажан*. Доповідач наголосив, що актуальним завданням є створення реєстру репресованих киян, визначення національного та соціального складу репресованих, встановлення меморіальних дощок на місцях масової загибелі громадян під час репресій.

О. Бажан

С. Кот

Керівник Центру досліджень історико-культурної спадщини України Інституту історії України НАН України, кандидат історичних наук *С.І. Кот* висвітлив стан справ з розшуком втрачених і поверненням вивезених культурних скарбів Києва

та закликав продовжити цю роботу.

Тематика конференції розглядалася її учасниками також на секційних засіданнях. В їх роботі взяли участь відомі вчені, співробітники наукових установ та викладачі вищих навчальних закладів, аспіранти, працівники бібліотек та музеїв, краєзнавці, студенти і учні – члени Малої академії наук України.

Доповіді, які були заслухані на секції I «Т.Г. Шевченко і Київ. Традиції вшанування пам'яті Великого Кобзаря», стали певним науковим внеском учасників конференції у святкування 200-річного ювілею генія українського народу. Низка виступів стосувалася перебування Т.Г. Шевченка у Києві. Про те, яким бачив Тарас Шевченко Київ та його околиці під час відвідувань, спробував відтворити

В.О. Жадько – письменник, доктор філософських наук, професор Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова у доповіді «*Піду помолюся усім святим у Києві*». Про науково-педагогічні устремління Тараса Шевченка, його зв'язок з Київським університетом, викладачами та випускниками розповіла *М.Г. Казьмирчук* – доктор історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Про духовний зв'язок Т. Шевченка з Києво-Печерською лаврою, який тривав протягом усього його життя, повідала учасникам конференції *Н.Є. Топилко* – провідний науковий співробітник Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника. Шевченко як митець, художник і як проста православна людина у різний час свого життя звертався до видатної православної святині. Це доповідач показала, зокрема, й на прикладі його прозових, поетичних та живописних творів. З цікавою доповіддю «*Київські топоніми у творчості Тараса Шевченка поета і художника*» виступила *Н.Г. Наумова* – науковий співробітник Національного музею Тараса Шевченка.

Низка доповідей на секції була присвячена традиції вшанування та увічнення пам'яті Великого Кобзаря. *В.А. Короткий* – кандидат історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка розповів про участь Володимира Антоновича в організації догляду за могилою Тараса Шевченка. *Є. М. Луняк* – доктор історичних наук, доцент Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя торкнувся витоків французького шевченкознавства – перших спроб аналізу поетичної творчості Кобзаря у французькій літературі другої половини XIX ст. Громадянську позицію редакції «Літературно-наукового вісника» у Києві щодо вшанування пам'яті Тараса Шевченка показала *Н.В. Кузіна* – кандидат історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У найскладніші часи кожен народ звертається до свого історичного коріння, героїчного минулого, до світу предків, символів, носіями яких є кращі його представники. І саме таким для українців є Тарас Григорович Шевченко. Слова Великого Кобзаря завжди закликали до

боротьби українського народу за свободу і незалежність. Одним з дійових інструментів мобілізації сил народу на підвищення обороноздатності й економічного потенціалу держави, стимулювання воїнської звитяги, підтримання стійкості у випробуваннях, що випали на долю України в роки війни, стала плакатна продукція на тексти Шевченкових творів. Про це йшлося у виступі аспіранта Інституту історії України НАН України *О.О. Масвського «Плакатна Шевченкіана воєнної доби: 1941-1945 рр.»*. Монументальну Шевченкіану Київщини висвітлив у своїй доповіді *Г.П. Савченко* – кандидат історичних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У засіданні секції взяв участь *М.М. Біляшівський* – онук видатного етнографа, мистецтвознавця й археолога, академіка М.Ф. Біляшівського, знаний дослідник української культурної спадщини. Він, зокрема, виступив з низкою пропозицій щодо вшанування пам'яті видатних учених – М. О. Максимовича, В.Б. Антоновича, О.М. Лазаревського, В.О. Беца, М.Ф. Біляшівського.

Під час роботи секції 2 «Дослідники історії Києва. Діяльність наукових установ, навчальних закладів та наукових товариств у галузі киевознавства» значна кількість доповідей і повідомлень стосувалася діяльності вчених Київського університету. Передусім слід зазначити, що низку повідомлень студентів університету та красназавців було присвячено життю й багатогранній діяльності М.Ф. Берлінського – киевознавця, голови першого університетського правління, якому в цьому році виповнюється 250 років від дня народження. Взаємини М. Берлінського та М. Максимовича за епістолярними матеріалами дослідив студент *А. Петровський*. Внесок М. Берлінського у розвиток вітчизняної історіографії спробував оцінити студент магістратури *М. Паращук*, вклад у розвиток природознавства, зокрема метеорологічних спостережень, – красназавці *В.В. Соколов* (м. Київ), *А.В.* та *С. Куці* (м. Конотоп).

Ряд доповідей і повідомлень стосувалися діяльності вчених Київського університету у другій половині XIX – на початку XX ст. Так, доктор історичних наук, професор Київського

національного університету імені Тараса Шевченка *І.Н. Войцехівська* проаналізувала киевознавчі аспекти у творчості Володимира Іконнікова. Доктор історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України *Л.Д. Федорова* розповіла про участь вчених Університету Св. Володимира у діяльності Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва. У повідомленнях молодих науковців *С. Арасланової* та *Ю. Масловської* висвітлена діяльність П.О. Лашкарьова та О.О. Коротнева. Традиції і сучасність декабристознавчої школи Київського університету проаналізував *Ю.В. Латиш* – кандидат історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

В деяких доповідях та повідомленнях йшлося про створення й діяльність підрозділів університету – нумізматичного кабінету Київського університету Св. Володимира (*Б. Круглов*) та кафедри археології Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка (*Д. Черкаська*). Діяльність навчально-допоміжних установ Київського університету в 1920-х рр. дослідила *О.В. Ляпіна* – кандидат історичних наук, доцент університету. Висвітлення історії Києва на сторінках фахового видання «Часопис української історії» проаналізував доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри української історії та етнополітики цього ж вузу *А.П. Коцур*.

Низка доповідей на секції стосувалася діяльності й інших наукових установ Києва. Загальний огляд наукових товариств і організацій гуманітарного спрямування Києва кінця XIX – початку XX ст. зробила у своїй доповіді *І.О. Демуз* – кандидат історичних наук, доцент ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Про місце «Киевской старины» у культурному середовищі Києва кінця XIX – початку XX ст. розповіла *М.Г. Палієнко* – доктор історичних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка. *З.І. Зайцева* – доктор історичних наук, професор Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана – присвятила свою доповідь «Українське на-

Пленарне засідання

укове товариство у Києві: заснування та напрями діяльності (1906-1922)» спростуванню низки неточностей і викривлень його історії, які містяться у підручниках та дотичних до теми публікаціях. Питань історії Києва у наукових студіях членів Історичного товариства Нестора Літописця торкнулася кандидат історичних наук, головний зберігач фондів Музею історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка *Л.Б. Круглова*. Про київський часопис «Марки» (1896-1901) – перший філателістичний журнал у Російській імперії – розповів рівненський журналіст *А.-А.М. Климчук*.

Декілька виступів стосувалися дослідження києвознавчої проблематики структурами Всеукраїнської академії наук (ВУАН). Про київські сюжети на сторінках «Історично-географічного збірника» ВУАН розповіла молодший науковий співробітник Інституту історії України НАН України *І.В. Савченко*. Молодший науковий співробітник тієї ж установи *Г.В. Вербиленко*

проаналізувала києвознавчі дослідження в діяльності порайонних комісій ВУАН.

Різноманітністю тематики вирізнялися доповіді та повідомлення *секції 3 «Маловідомі сторінки історії Києва. Проблеми топоніміки, адміністративно-територіального устрою та соціально-економічного розвитку»*. До походження назви Києва, а отже і визначення віку міста, звернувся *Г.П. Чорний* – києвознавець, кандидат технічних наук, заступник начальника відділу Державного Київського конструкторського бюро «Луч» у доповіді «*Вік Києва захований у самій його назві*». На опис Києва у праці *І.М. Довгорукого* «Славны бубны за горами или путешествие мое кое-куда 1810 года» (М., 1879), звернув увагу учасників конференції краєзнавець та колекціонер *В.Г. Киркевич*. Історії створення Печерської фортеці торкнувся *М. Феняк* – студент історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Декілька доповідей були присвячені питанням топоніміки. На історії київських годонімів XIX ст. зосередила увагу присутніх кандидат історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка *Н.В. Терес*. Діяльність Департаменту мистецтва Міністерства освіти УНР щодо змін назв вулиць м. Києва (березень – квітень 1918 р.) висвітлив у своїй доповіді *Д.Ф. Розовик* – доктор історичних наук, професор цього ж вузу. Проблеми адміністративно-територіальних змін у Києві протягом XX ст. присвячений виступ *С.І. Архипової* – аспірантки Інституту історії України НАН України.

Низка доповідей стосувалася проблем соціально-економічного розвитку Києва. Питанню торгівлі на Київських контрактах в першій половині XIX ст. присвятив свій виступ *Л.В. Губицький* – кандидат історичних наук, доцент Київського національного торговельно-економічного університету. Про відновлення Київського контрактного ярмарку у 20-роках XX ст. розповіла *В.О. Юрченко* – кандидат історичних наук, доцент Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету.

Ю.А. Горбань – доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН – проаналізував інфраструк-

турні зміни в Києві в другій половині 30-х років XX ст. внаслідок перенесення столиці з Харкова до Києва (1934 р.). Попри безглузду варварську руйнацію історичної спадщини українського народу, безцінних пам'яток його матеріальної і духовної культури, яка припадає саме на 30-ті роки, столичний статус Києва сприяв докорінному покращенню його інфраструктури. Місто набувало нового вигляду, з сучасною, як на той час, інфраструктурою, що відповідала епосі індустріалізації, тенденціям європейського містобудування. Динаміку вирішення житлово-комунальних проблем у м. Києві (20-30-ті роки XX ст.) показав *В.Є. Кругляков* – кандидат історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка. На ролі громадського транспорту як факторі розвитку Києва акцентував увагу присутніх відомий дослідник цієї проблеми *С.В. Машикевич* – доктор фізико-математичних наук, провідний науковий співробітник Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України та Schrodinger, Inc. (Нью-Йорк, США). Про наукові розробки в Київському університеті (середина 1950-1960-ті рр.) розповів *Г.С. Черевичний* – кандидат історичних наук, доцент цього вузу. Діяльність Ресурсного та кар'єрного центру для звільнених військовослужбовців Збройних

Виставка киевознавчої літератури

Сил України в Києві та Київській області проаналізувала кандидат історичних наук, доцент Національного транспортного університету *І.Б. Автушенко*.

Низка виступів стосувалася діяльності національних меншин у Києві. Так, з доповіддю «Чехи в Києві наприкінці XIX – початку XX ст.» виступила *Л.Ф. Плотникова* – доцент Київського національного університету будівництва і архітектури. Про діяльність Київського польського товариства літніх колоній у 1906-1914 рр. розповіла *О.О. Ніколаєнко* – кандидат історичних наук, докторантка Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. «*Київ у житті Юліана Волошиновського*» – тема повідомлення *А.В. Войнаровського* – кандидата історичних наук, доцента, заступника директора-декана Інституту історії, етнології і права Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського та *В.В. Черняка* – вчителя історії Білянської ЗОШ I-III ст. Чернівецького р-ну Вінницької обл. Участь *В. Котарбінського* в культурно-мистецькому житті Києва висвітлила *О. Постолова* – студентка магістратури історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

В інших повідомленнях висвітлено діяльність у Києві ряду видатних учених. Так, на «*Київські адреси Дмитра Дорошенка*» звернув увагу *О.П. Мельничук* – кандидат історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Про гуманістичну діяльність академіка ВУАН, професора Київського медичного інституту Теофіла Гавриловича Яновського розповіла *І.Г. Грінченко* – старший лаборант Київського національного університету імені Тараса Шевченка. «*Володимир Вернадський і Київ*» – тема повідомлення *Н.В. Будзанівської* – молодшого наукового співробітника Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Низка доповідей і повідомлень стосувалася питань політичної історії. Так, історіографію підготовки та проведення селянського з'їзду у Києві в 1906 році висвітлив *Д.В. Кудінов* – кандидат історичних наук, доцент, докторант Київського національного університету імені

Тараса Шевченка. *В.В. Скальський* – кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту історії України НАН України у доповіді «*Масові похорони у Києві (1917-1919 рр.)*» звернувся до повсякденного життя революційних років. Українська революція 1917-1921 рр. супроводжувалася цілим рядом збройних конфліктів. Київ у цей період щонайменше п'ять разів ставав свідком масових похоронних процесій з політичним контекстом. Ці події висвітлив історик у своєму виступі. На сторінки історії Києва у записах Сергія Єфремова звернув увагу здобувач Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України *Т.В. Єрмашов*.

О.Д. Розовик – аспірантка Київського національного університету імені Тараса Шевченка у доповіді «*До 70-річчя визволення Києва від німецько-фашистських загарбників*» звернула увагу на маловідомий факт: військова операція з визволення Києва планувалася в с. Дениси Переяслав-Хмельницького району Київської області, де у вересні – жовтні 1943 р. знаходився штаб командуючого Першим Українським фронтом генерала армії М. Ф. Ватутіна. До 70-річчя визволення села від фашистських загарбників завдяки ініціативі науковців та пам'яткоохоронців було проведено ремонт будинку, де знаходився штаб командуючого, та встановлено на його стіні меморіальну дошку.

На засіданні секції 4 «*Наука, освіта, культура та мистецтво Києва*» значна кількість виступів була присвячена питанням розвитку освіти. Студентка історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка *Б. Тараніна* у повідомленні «*Латиномовні книги XVI-XVIII ст. з астрології, космографії, космології та астрономії у бібліотеці Києво-Михайлівського монастиря*» спробувала з'ясувати поширення в умовах нового та ранньомодерного часу астрологічних, космологічних, космографічних та інших знань, що давали спільноті уявлення про її місце в Світі. Вона дійшла висновку, що знання київської інтелектуальної еліти базувались як на класичних творах з космографії, так і на передових світових дослідженнях з астрології, космології та астрономії. Аспірант цього ж факультету *В.М. Назаренко* розповів про фун-

кціонування Київської гарнізонної школи (1721-1798 рр.), найбільшої на українських землях. Маловідомі події і факти, пов'язані безпосередньо з використанням споруд і приміщень так званої нової Києво-Печерської фортеці в системі військової освіти Російської імперії у 1839-1917 рр., навів у своїй доповіді *П.М. Слюсаренко* – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, доцент Навчально-наукового інституту гуманітарних технологій Державного університету телекомунікацій. Події польсько-російського протистояння в освітній сфері початку ХІХ ст. висвітлив *С.В. Горохов* – кандидат історичних наук, старший викладач Інституту політології та права Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Про розвиток антикознавства в Університеті Св. Володимира у 60-х рр. ХІХ ст. йшлося у виступі аспіранта історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка *А.В. Крижевського*. Про значення діяльності сільськогосподарської кафедри Київського університету (1834-1919 рр.) для розвитку вітчизняної сільськогосподарської освіти та науки розповіли кандидати історичних наук, доценти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди» *О.О. Костенко* та *Н.Г. Красножон*. Кандидат історичних наук, доцент Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова *К.П. Двірна* на основі архівних документів та сучасних історичних досліджень висвітлила стан та особливості освітянської політики в Києві протягом 1941-1945 рр.

Питанням розвитку екскурсійної справи у Києві присвятили свої виступи викладачі Інституту туризму Федерації професійних спілок України. Про організацію музейних екскурсій в м. Києві в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. йшлося у доповіді старшого викладача *С.В. Грибанової*. Першим у Києві курсам підготовки керівників природничих екскурсій для дітей, заснованим у 1915 р. з ініціативи видатного українського педагога, науковця та громадського діяча В. М. Артоболевського, присвятила свій виступ кандидат педагогічних наук, доцент *Л.С. Соловей*.

Низка доповідей і повідомлень торкалася проблем розвитку культури і мистецтва. Питанню дослідження графіті Лук'янівської в'язниці дореволюційної доби присвятила свій виступ *Н.А. Коломієць* – кандидат історичних наук, асистент Київського національного університету імені Тараса Шевченка. На Першу Всеукраїнську виставку народного мистецтва 1936 р. в Києві, яка, зокрема, стала якісно новою ланкою в історії експонування предметів грецької традиційної культури, звернула увагу *Н.І. Бацак* – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України. Роль інтелігенції в суспільному житті України на межі ХІХ – ХХ ст. на прикладі київської родини Піскорських показала *Г.А. Піскорська* – кандидат історичних наук, доцент Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історіографію питання культурного життя Києва в часи Української революції (1917-1920 рр.) дослідила аспірантка історичного факультету цього ж університету *Н.В. Матвієнко*. Історії діяльності Київської кіностудії імені Олександра Довженка у 1960-1980-ті рр. присвятила своє повідомлення *Н.Г. Хавайба* – здобувач цього ж вузу. Про приватні музеї Києва як форму відродження меценатства йшлося у доповіді *Р.В. Маньковської* – кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника Інституту історії України НАН України.

На київський дискурс у романі Володимира Даниленка «Кохання в стилі бароко» звернули увагу *Агнешка Матусяк* – доктор філології, професор, завідувачка відділу україністики Інституту філології Вроцлавського університету та аспірант цього ж навчального закладу *М. Світлицькі*. Студенти магістратури історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка присвятили свої виступи пам'яткам Києва: *В. Коробецька* – фонтанам Олексія Термена, *А. Самойленко* – незвичайним пам'ятникам сучасного Києва.

Ціла низка повідомлень стосувалася внеску персоналій у розвиток науки, культури й мистецтва. Так, особистості видатного київського зодчого ХVІІІ ст. І. Григоровича-Барського при-

свячено повідомлення *Є. Школьної* – учениці київської гімназії «Академія», члена Малої академії наук України. Діяльність М.І. Петрова з організації Церковно-археологічного музею висвітлила *О.В. Панчук* – старший лаборант Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Про культурно-мистецьку діяльність Ф. Ернста у Києві в 1920-30-х рр. йшлося у повідомленні *А. Богданець* – учениці СШ № 115. Києва, члена МАН України. *О.Г. Мокроусова* – здобувач Центру пам'яток-знавства НАН України та УТОПІК, головний фахівець Київського науково-методичного центру по охороні, реставрації та використанню пам'яток історії, культури і заповідних територій – висвітлила перипетії навколо відбудови університету в повоєнні роки за участю архітектора Павла Альошина. Про внесок етнологів Костя Григоровича Гуслистого у створенні етнографічного музею в с. Пирогове, що під Києвом, йшлося у виступі *Г.В. Гончар* – аспірантки історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Діяльність вченої Катерини Логвинівни Ющенко висвітлила кандидат історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка *Л.В. Іваницька* у доповіді «*Засновниця першої вітчизняної школи теоретичного програмування*».

Значну увагу на конференції приділено питанням етнокультурного розвитку Києва, які розглядалися на засіданні секції 5 «*Етнокультурна палітра Києва: духовність, повсякденне життя та міські субкультури*». Ряд доповідей присвячений проблемам духовного розвитку. Так, «*Зв'язки між духовними святинами Києва та Нової Січі часів Петра Калнишевського*» проаналізувала *Г.Г. Коцур* – кандидат історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка. «*Взаємини прочан із киянами у XVIII ст.*» дослідила на архівному матеріалі аспірантка історичного факультету університету *Я.М. Шульга*. Ряд повідомлень аспірантів та студентів цього ж вузу були присвячені подіям церковного життя XIX – початку XX ст.

Зміни в етнічній структурі населення Києва в першій половині 20-х років XX ст. проаналі-

зувала доктор політичних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка *Т.Ю. Горбань*. Як зазначила доповідач, станом на 1920 р. Київ важко було назвати українським містом за демографічним показником – склад його населення був переважно російсько-єврейським. Проте упродовж наступних декількох років відбувається не лише значне кількісне зростання населення міста, а й кардинальні зміни в його етнічному складі, завдяки яким Київ став набирати обрисів дійсно українського міста. У виступі з'ясовані причини суттєвих зрушень в етнічному складі населення Києва у ті роки.

Найбільш широке висвітлення на засіданні секції отримали питання, пов'язані з такою нині актуальною науковою проблемою, як історія повсякденності. Так, доктор історичних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка *М.В. Борисенко* розповів про новорічні розваги киян в кінці XIX – першій половині XX ст. На спогади Германа Гуммеруса (фінський історик, громадський та політичний діяч, у 1918-1919 рр. протягом шести місяців перебував повіреним у справах Фінляндії в Києві), як джерело вивчення київського повсякдення періоду Української держави, звернув увагу учасників конференції у своєму виступі студент магистратури історичного факультету цього ж університету *І. Стичинський*. Низка доповідей присвячена повсякденному життю студентів та викладачів Києва у різні періоди. Так, життя студентів у 1920-ті роки дослідила *О.Л. Рябченко* – доктор історичних наук, завідувач кафедри історії та культурології Харківського національного університету міського господарства ім. О.М. Бекетова. До повсякденного життя викладачів вищих навчальних закладів Києва у середині 1950 – першій половині 1960-х рр. звернулася *О.В. Булгакова* – молодший науковий співробітник Інституту історії України НАН України. Побут та дозвілля студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка за доби незалежності України висвітлила у своєму повідомленні студентка історичного факультету цього ж навчального закладу *К. Комарова*.

Ряд доповідей стосувався питання повсякдення населення Києва в період німецької окупації та повоєнну добу. Соціально-економічний аспект повсякденного життя населення Києва в період німецької окупації (вересень 1941 – листопад 1943 рр.) висвітлив аспірант Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова *М.В. Главацький*. Настрої киян та їхнє ставлення до окупаційної влади дослідила *А.А. Плеханова* – магістр історії, редактор напряму «Освіта» Видавничого дому «МЦФЕР».

Деяко меншою кількістю доповідей і повідомлень, порівняно з попередньою тематикою, проте все ж вагомо, була представлена на секції тематика міських субкультур. Питанням сутності, особливостям та методологічним аспектам дослідження неоязичництва/рідновір'я присвячена доповідь кандидата історичних наук, доцента Київського національного університету імені Тараса Шевченка *О.О. Сморжевської* – «*Неоязичництво/рідновір'я як міська субкультура*». У доповіді *Ю.С. Буйських* – кандидата історичних наук, молодшого наукового співробітника Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України розглянуто уявлення про простір та протиставлення «поле»/«місто» у неформальному дискурсі археологічної субкультури й звернуто особливу увагу на роль образу Поля, що конструюється у текстах професійної традиції, переважно старшими носіями професійного знання для неофітів. Особливості локаційного сленгу київських річкових рибалок як певної міської субкультури, пов'язаної із проведенням вільного часу, розкрив кандидат історичних наук, доцент Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова *Р.А. Сегеда*. Вуличному малюванню Києва присвячене повідомлення студентки магістратури історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка *О. Грицюк*.

У перерві між пленарним та секційними засіданнями учасники наукового форуму мали змогу оглянути виставку киевознавчої літератури, організованої за участю співробітників Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича, від-

відати Музей історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка і ознайомитися з художньо-документальними виставками «Шевченкіана Надії» та «Історія Кирило-Мефодіївського братства».

На заключному пленарному засіданні учасники конференції заслухали звіти керівників секцій. Багатьма присутніми було висловлене побажання про регулярне проведення міжнародної науково-практичної конференції «Киевознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти» на базі історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка за участю Національної спілки краєзнавців України та інших зацікавлених установ і організацій. Проведення таких конференцій буде сприяти розширенню краєзнавчого напряму досліджень в університеті та відродженню кращих традицій киевознавства; залученню студентської молоді до більш активного вивчення історії Києва (зокрема на участь студентів, як позитивну особливість конференції, звернула увагу польська колега доктор філології Агнешка Матусяк); приверненню уваги до необхідності більш активного дослідження етнокультурних аспектів міської історії, які залишаються недостатньо розробленими.

Учасниками заключного засідання прийняті рекомендації, направлені на подальший розвиток киевознавства, охорону історико-культурної спадщини столиці, увічнення пам'яті видатних учених та вшанування жертв політичних репресій:

- Розпочати роботу з оновлення багатотомної «Історії Києва», енциклопедичних довідників та створення «Енциклопедії Києва».
- Започаткувати науково-популярний журнал з киевознавства.
- Створити навчальний посібник з киевознавства для вищих навчальних закладів.
- Розробити та забезпечити читання курсів з киевознавства, спецкурсів з окремих аспектів киевознавства у навчальних закладах столиці.
- Активізувати роботу редакційно-видавничої групи «Реабілітовані історією» (м. Київ) зі створення реєстру репресованих киян (1919-1941 рр.), визначити національний та соціальний склад репресованих.

- Продовжити дослідження каплиць та поховань відомих особистостей на Байковому цвинтарі та колумбарії, інших кладовищах столиці.

- Розробити та затвердити міську програму щодо фіксації свідчень киян-старожилів про повсякденне життя міста періоду Другої світової війни та повоєнних років.

- Забезпечити музейні заклади столиці належними приміщеннями.

- Посилити державний та громадський контроль за станом збереження культурної спадщини Києва.

- Активізувати роботу з питань пошуку втрачених і вивезених історико-культурних цінностей міста.

- Встановити меморіальні дошки та пам'ятні знаки:

- меморіальні дошки похованим в Успенському соборі Києво-Печерської лаври;

- пам'ятний знак на місці написання Т. Шевченком сепії «Церква Всіх Святих у Києво-Печерській лаврі» (Економічна вулиця);

- меморіальні дошки на місцях масової загибелі громадян під час політичних репресій.

- Здійснити комплекс заходів щодо увічнення пам'яті видатних учених:

- *М.Ф. Берлінського* (у зв'язку з 250-річчям від дня народження)

- заснувати києвознавчу премію імені Максима Берлінського;

- надати археологічному музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка ім'я М. Ф. Берлінського;

- видати біобібліографічний покажчик, присвячений М.Ф. Берлінському.

- *М.О. Максимовича* (у зв'язку з 210-річчям від дня народження)

- перейменувати вулицю Ломоносова на вулицю М. Максимовича;

- встановити пам'ятник М. Максимовичу на території Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

- упорядкувати садибу М. Максимовича на Михайловій Горі у с. Прохорівка Канівського району Черкаської області;

- упорядкувати і взяти на облік, як пам'ятку культури, садибу родичів М. Максимовича в Прохорівці (пов'язана з перебуванням М. Максимовича та Т. Шевченка);

- встановити пам'ятник М. Максимовичу в с. Прохорівка.

- *В. Б. Антоновича* (у зв'язку з 180-річчям від дня народження)

- завершити процес перейменування вулиці Горького на вулицю Антоновича;

- створити науковий архів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, надавши йому ім'я В.Б. Антоновича;

- обладнати на історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка аудиторію імені Володимира Антоновича.

- *О.М. Лазаревського* (у зв'язку з 180-річчям від дня народження)

- назвати в Києві на честь О.М. Лазаревського вулицю та встановити анотаційну дошку.

- *В.О. Беца* (у зв'язку з 180-річчям від дня народження)

- встановити меморіальну дошку на будинку № 7 по вулиці Леонтовича.

- *М.Ф. Біляшівського* (до 150-річчя від дня народження – 2017 р.)

- створити історико-етнографічну експозицію у будинку М.Ф. Біляшівського (Канівський природний заповідник).

Доповіді та повідомлення учасників форуму опубліковані у збірнику матеріалів науково-практичної конференції «Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти» / К., 2014. 476 с.

